

Rick Nieman

Wat wij van Amerika kunnen leren

Een optimistisch verhaal over
het beloofde land

2016 Prometheus Amsterdam

Voor Terry & Tom en Linda & Roger, die hun huis voor
ons openstelden, en hun hart

© 2016 Rick Nieman

Omslagontwerp Bart van den Tooren

Foto auteur Sacha de Boer

Opmaak binnenwerk ZetSpiegel, Best

ISBN 978 90 446 3145 6

www.uitgeverijprometheus.nl

Inhoud

Inleiding	9
<i>Waarom dit boek?</i>	
1 De Amerikaanse Droom is springlevend	17
<i>Het nastreven van geluk als vanzelfsprekend recht.</i>	
<i>Waarom de Amerikaanse Droom niet dood is, maar wel verandert. En waarom wij ook meer moeten dromen.</i>	
2 Amerika, Amerika!	33
<i>Wat Amerika – als land en als idee – zo aantrekkelijk maakt. Tipje van de sluier: de grote kracht van Amerika is zijn eeuwige optimisme en complete gebrek aan cynisme.</i>	

- 3 Land of the free, home of the brave 49
*Hoe trots zijn op Amerika de integratie van nieuw-
komers bevordert. En waarom meer vaderlandsliefde
dat ook in Nederland zou kunnen doen.*
- 4 'Als zij laag gaan, ga ik hoog' 67
*Je bent nooit te zwart, vrouwelijk, oud of gehandicapt
om volop deel uit te maken van een moderne, egalitaire
samenleving. Als iedereen meedoet, wordt iedereen daar
beter van.*
- 5 Zo gaan we toch niet met elkaar om? 83
*'Hi, my name is Tammy and I'll be your server tonight.'
Waarom Amerikanen zoveel vriendelijker zijn dan
Nederlanders, en hoe wij dat ook kunnen worden.
Weg met de hufterigheid!*
- 6 De politiek is er voor de mensen 99
*'Bernie, Bernie, Bernie!' Waarom het Amerikaanse
kiesstelsel democratischer en transparanter is dan het
onze, en wat wij daarvan kunnen leren. Of: hoe de
burger weer gaat geloven in de politiek.*
- 7 E pluribus unum: uit velen één 117
*De machtsverdeling in Amerika tussen de vijftig staten
en de nationale overheid functioneert uitstekend, en is
een blauwdruk voor hoe Europa wel zou kunnen werken.
De Verenigde Staten van Europa, naar Amerikaans
voorbeeld.*

8 Laat ondernemers ondernemen!

129

Succes is in Amerika geen vies woord, jaloezie bestaat niet. Waarom ook wij het succes van anderen meer moeten waarderen. Alleen als we er met z'n allen hard aan werken en elkaar steunen, gaat ons land het redden in deze uitdagende tijden.

Verantwoording

147

Inleiding

Waarom dit boek?

Ik kan me voorstellen dat je dit boek hebt opgepakt, de voorkant hebt gelezen, en nu denkt: is Rick Nieman gek geworden? Wij, leren van Amerika? Optimistische verhalen uit het beloofde land? Het land waar iedere idioot een wapen kan kopen, waar blanke agenten en zwarte demonstranten elkaar naar het leven staan, waar het gat tussen arm en rijk enorm is, en waar studeren meer geld kost dan een huis kopen?

Nee, ik ben niet gek geworden, en ja, van Amerika kunnen wij leren. Veel leren. Want ondanks wat je leest en ziet in de Nederlandse media, gaat er heel veel goed in Amerika. Sterker nog, er gaat veel meer goed dan slecht. Dat heb ik zelf ervaren tijdens tientallen bezoeken aan de

vs, en opnieuw gedurende de zomer van 2016 die ik doorbracht in Amerika. En de cijfers onderschrijven het. Amerika boekt vooruitgang op vrijwel alle belangrijke maatschappelijke terreinen: armoede, gezondheidszorg, onderwijs, integratie, veiligheid, persoonlijke vrijheid, ondernemerschap.

Bovendien doet Amerika het beter dan wij op veel gebieden die voor ons belangrijk zijn. Neem het tegengaan van de hufteigheid in de samenleving, het durven dromen van een betere toekomst, het opnemen van nieuwkomers, het bestrijden van racisme, het waarborgen van de democratie, een balans vinden tussen de lokale en de nationale overheid, het ruimte geven aan ondernemers: op al die gebieden kunnen wij van Amerika leren.

Dat het goed gaat in Amerika is een boodschap die Barack Obama in de laatste maanden van zijn presidentschap constant predikte. Bij publieke optredens stelde de scheidende president dezelfde retorische vraag: als jij zou kunnen kiezen waar en wanneer je geboren zou worden, wat zou je dan kiezen? Het antwoord, zei Obama steevast, is 'het Amerika van nu'.

De nieuwsberichten zijn weliswaar slecht, zei Obama, maar ze zijn absoluut geen goede afspiegeling van de langetermijntrends in de vs. Daar heeft hij gelijk in; als nieuwsjournalist met bijna dertig jaar ervaring weet ik dat 'nieuws' slechts datgene is wat afwijkt van de norm, maar geen getrouwe weergave van de hele waarheid. Bovendien worden we vooral via sociale media gebombardeerd met meer nieuws dan ooit tevoren, waardoor het lijkt alsof het met

de wereld veel slechter is gesteld dan daadwerkelijk het geval is.

Dat geldt ook voor Amerika. Ja, de inkomensongelijkheid groeit, maar dat komt vooral doordat de rijken rijker worden. Niet doordat de armen armer worden. Het aantal mensen dat onder de armoedegrens leeft in de vs is al jaren min of meer gelijk, namelijk rond de 14 procent. (In Nederland is dat overigens 13 procent, dus nauwelijks lager.) En die rijke rijken betalen – anders dan je vaak hoort – veel belasting: de 10 procent rijkste burgers van de vs betaalt samen 70 procent van de totale inkomstenbelasting.

Miljoenen arme Amerikanen hebben eindelijk een ziektekostenverzekering en komen daarmee in aanmerking voor de beste gezondheidszorg ter wereld. Meer mensen dan ooit gaan naar de universiteit, ondanks de hoge kosten. Toen ik in de jaren tachtig in Amerika woonde, ging de helft van alle *high school graduates* naar een *college* of *university*. Nu is dat 65 procent. Woonwijken zijn veel meer geïntegreerd, van 1 op de 5 in de jaren negentig tot 1 op de 3 nu. Meer mensen uit minderheidsgroeperingen hebben betere banen. En de kans dat je door iemand met een pistool of geweer wordt vermoord, is sinds de jaren negentig gehalveerd. Ja, dat lees je goed. Van 7 dodelijke slachtoffers als gevolg van gericht vuurwapengeweld per 100.000 inwoners in 1993, naar 3,4 nu. Dat ook de meeste Amerikanen denken dat het vuurwapengeweld in hun land is toegenomen, bewijst welke invloed nieuwsberichten hebben op onze perceptie van wat er echt aan de hand is.

Mijn fascinatie voor Amerika is al meer dan drie decennia oud. Als jochie van 17 stapte ik in 1983 in het vliegtuig naar Chicago, waar ik als uitwisselingsstudent een jaar zou blijven. Het werden er vijf: na mijn bachelor journalistiek aan de Roosevelt University in downtown Chicago, haalde ik een master internationale betrekkingen aan de University of Southern California in Los Angeles. Ik ben er sinds mijn studie vrijwel jaarlijks teruggekeerd – soms meerdere keren per jaar. Door de jaren heen interviewde ik prominente Amerikanen als Hillary en Bill Clinton, Laura Bush, Condoleezza Rice, Colin Powell, en Madeleine Albright. Het live verslag doen vanuit New York van de historische verkiezingszege van Barack Obama in 2008 was een van de hoogtepunten uit mijn journalistieke carrière.

In de zomer van 2016 hadden mijn vrouw Sacha de Boer en ik de kans om twee maanden te bivakkeren in Arlington Heights, een prettige middle class buitenwijk van Chicago. Een wijk waar mensen de achterdeur niet op slot doen, en de krantenjongen de krant op je oprit gooit. Als je een dag niet thuis bent, leggen de burens ongevroegd de krant op jouw veranda.

Chicago is veel meer ‘Amerika’ dan New York, Los Angeles of San Francisco. Het is een stad van normale, buitengewoon vriendelijke, hardwerkende mensen. Niet zo gejaagd als in de Big Apple, niet zo laidback als in LA, niet zo prettig gestoord als in ‘San Fran’. Gewone mensen, met dezelfde wensen als wij: opgroeien in een harmoni-

euze omgeving waarin je jouw leven kunt leiden zoals jij dat wilt.

Ook reisden wij die zomer met de auto door Indiana, Michigan en Wisconsin, en met de motor van Nashville naar New Orleans, door Tennessee, Alabama, Mississippi en Louisiana. We ontmoetten honderden Amerikanen, uit alle sociale klassen en van alle etnische achtergronden. We logeerden in een *beach house* in een prachtige badplaats en in een omgebouwde *slave cabine* op een voormalige plantage; we aten hamburgers in bescheiden *diners* en oesters in hippe restaurants; we woonden een gebedsbijeenkomst bij voor de zwarte slachtoffers van politiegeweld én voor de omgekomen agenten; en we liepen mee als vrijwilligers in een *Fourth of July Parade*. We hadden uitgebreid de kans om de stand van het land te peilen.

En die stand is goed. Want niet alleen wijken de nieuwsberichten af van de onderliggende cijfers, wie diep in de Amerikaanse samenleving duikt komt daar zeer optimistisch gestemd weer uit. De mensen in Amerika zijn ongekend aardig en behulpzaam – de aardigste mensen ter wereld wonen volgens mij in Mississippi –, en ze nemen de tijd voor elkaar. In Nederland heb ik vaak het gevoel dat wij als anonieme passanten langs elkaar heen leven; in Amerika heb je daadwerkelijk contact met vreemdelingen. Wij zijn de kunst van zomaar een praatje maken of iemand groeten op straat verleerd; Amerikanen weten nog wel hoe het moet. De deur voor elkaar openhouden, spontaan een nette rij vormen als het druk is, iets oprapen dat een ander heeft laten vallen, zelfs wildvreemden een

lift aanbieden: het is in grote delen van de vs de gewoonste zaak van de wereld.

En met alle berichtgeving over de spanningen tussen de witte en zwarte bevolkingsgroepen is het hartverwarmend te zien hoe relaxed die twee groepen in het dagelijks leven met elkaar omgaan. Op de Gay Pride in Chicago; aan het hotelontbijt in Tupelo, Mississippi; in de kroeg in New Orleans: mensen met verschillende kleurtjes mixen probleemloos. Niet alleen in oppervlakkige zin: het aantal interracial relaties en huwelijken in de vs groeit razendsnel. 1 op de 10 getrouwde heterostellen is van gemengde etnische komaf, net als 1 op de 6 samenwonende stellen. Bij gays is zelfs 1 op de 5 stellen gemengd. Ook is de maatschappelijke acceptatie van zulke relaties enorm gestegen: toen ik in de vs arriveerde in 1983 waren meer mensen tegen dan voor zulke relaties. Nu is 80 procent voor, en minder dan 20 procent tegen.

En het aantal zichtbare rolmodellen is groter dan ooit. Als ex-nieuwslezer kijk ik natuurlijk met extra interesse naar nationale en lokale uitzendingen hier, en een van de dingen die mij opvallen is de grote etnische diversiteit van de presentatoren. Zwarte vrouwen met witte mannen en omgekeerd, Aziatische verslaggevers, latino weermannen: ik heb in twee maanden tijd geen geheel-blank team van nieuwsjournalisten gezien. Ook in televisiecommercia's en andere reclameboodschappen – bij uitstek een goede weerspiegeling van hoe een samenleving zichzelf graag ziet – zijn de acteurs vrijwel zonder uitzondering van gemengde etnische samenstelling.

Amerika is dé bestemming voor mensen die het meeste willen halen uit hun leven. 1 op de 7 Amerikanen is niet in de vs geboren, en dat levert een ongekennde dynamiek op. Wie zijn familie achter heeft gelaten en vaak duizenden kilometers heeft gereisd om hier te komen, wie zijn nationaliteit heeft ingeruild voor een nieuw paspoort en een nieuwe identiteit, zal er alles aan doen om in zijn nieuwe thuisland te slagen. En dat merk je, aan de Japanse serveerster, de Afghaanse taxichauffeur, de Oekraïense schilder, de Iraanse universiteitspresident en de Nederlandse denktank-directeur. Ze werken hard, en doen hun uiterste best zich aan te passen aan hun nieuwe omgeving.

Natuurlijk is Amerika geen ideaal land. Het is een jong land, en maakt de fouten die een uit z'n krachten gegroeide tiener maakt. Maar wie jong is, heeft de toekomst. En het zou voor ons, als Europese oudoom van die druistige Amerikaanse neef, goed zijn om niet alleen hoofdschuddend naar zijn gedrag te kijken, maar ook te zien of we er niet stiekem iets van op kunnen pikken. Hoe goed wij het ook voor elkaar hebben, we moeten onze ogen niet sluiten voor hoe het ook kan – en beter. En waarom zouden we daarvoor niet naar Amerika kijken, de grootste en meest succesvolle democratie in de westerse wereld?

Zoals ook de in Nederland geboren en tot Amerikaan geneutraliseerde academicus Ivo Daalder zegt: 'Er zijn natuurlijk problemen in Amerika: geweld, raciale verdeeldheid, inkomensongelijkheid. Maar als ik zou moeten gokken op welk land het beste omgaat met de problemen

die we hebben, dan zou ik blijven gokken op Amerika. Dat is de laatste honderd jaar een goede gok geweest. En ik zie geen ander land dat de problemen zo goed te lijf kan gaan.'

Een reden te meer om Amerika als voorbeeld te nemen is dat wij veel op Amerikanen lijken. Van nature zijn Nederlanders ondernemend, onafhankelijk, toekomstgericht, bereid tot samenwerken, tolerant en beschaafd. In sommige van die eigenschappen is de laatste jaren de klad gekomen, en het zou doodzonde zijn om ze te verliezen. Dat hoeft ook niet: door ons te spiegelen aan onze Amerikaanse vrienden kunnen wij onze eigen kernwaarden weer terugvinden.

Mijn verblijf in de Verenigde Staten deze zomer was buitengewoon inspirerend. Ik ervoer het gevoel van vrijheid dat je nergens zo kunt ervaren als hier, werd overal met open armen ontvangen en maakte nieuwe vrienden. Het was een verrijking.

Met dit boek hoop ik alle inspirerende ontmoetingen en ideeën die ik op mijn weg vond met jou te delen. Hopelijk kun jij er je voordeel mee doen, als burger en als mens.

De verkiezingsslogan van de uit Chicago afkomstige Barack Obama kan ook onze slogan worden. Yes We Can! Natuurlijk kunnen we dat!

Rick Nieman, Arlington Heights, augustus 2016

I

De Amerikaanse Droom is springlevend

*Het nastreven van geluk als vanzelfsprekend recht.
Waarom de Amerikaanse Droom niet dood is, maar wel
verandert. En waarom wij ook meer moeten dromen.*

Stel, je voelt je als achttiende-eeuwse vrije geest onderdrukt door een tirannieke heerser die vanaf zesduizend kilometer verderop bepaalt wat jij wel en niet mag. Na lang wikken, wegen en oorlogvoeren, besluit je dat het zo niet langer kan: de staten waarin jij en jouw generatiegenoten leven, moeten nu voor eens en altijd het koloniale juk afwerpen. En dus verzamel je je politieke vrienden om je heen, en stel je een verklaring op waarin staat dat jullie voortaan als onafhankelijk land verder willen.

Maar wat schrijf je, op zo'n cruciaal moment, in zo'n gewichtig document? Met welke openingszinnen geef je aan wat jij met jouw nieuw-bevochten vrijheid wilt doen?

De voornaamste auteur van de Amerikaanse Onafhanke-

lijkheidsverklaring, Thomas Jefferson, koos deze, nu fameuze strofes: ‘We hold these truths to be self-evident, that all men are created equal, that they are endowed by their Creator with certain unalienable Rights, that among these are Life, Liberty and the pursuit of Happiness.’

‘Wij beschouwen deze waarheden als vanzelfsprekend: dat alle mensen als gelijken worden geschapen, dat zij van hun Schepper bepaalde onvervreemdbare Rechten hebben gekregen, dat zich daaronder bevinden het Leven, de Vrijheid en het nastreven van Geluk.’

Mij hebben vooral die laatste vier woorden altijd mateloos gefascineerd. Dat je in vrijheid wilt kunnen leven: natuurlijk. Maar dat jij als éérste levensvervulling kiest dat jij het recht hebt om Geluk (met een hoofdletter) na te streven... Het zegt alles over de vooruitstrevende ideeën van die Amerikanen-van-het-eerste-uur. Zij realiseerden zich dat het in het leven draait om gelukkig zijn, en ze besloten om dat de voornaamste bestaansreden van hun nieuwe land te maken. De door Jefferson geformuleerde tekst op het geboortekaartje van de Verenigde Staten heeft in de jaren dat het land opgroeide tot het machtigste land ter wereld, de volksaard van de Amerikanen in hoge mate bepaald.

Waar iemand gelukkig van wordt, verschilt per individu. De een droomt van een avontuurlijk leven met veel reizen en onverwachte gebeurtenissen, een ander van het opbouwen van een groot bedrijf, weer een ander van het stichten van een gezin met een vaste thuisbasis en geborgenheid. Maar wat ze gemeen hebben, is dat ze dromen.